

FIȘA DISCIPLINEI

Stat, societate și cultură în lumea medievală. Venerarea relicvelor în relație cu puterea

Anul universitar 2025/2026

1. Date despre program

1.1. Instituția de învățământ superior	Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca
1.2. Facultatea	Istorie și Filosofie
1.3. Departamentul	Istorie medievală, premodernă și istoria artei
1.4. Domeniul de studii	Istorie
1.5. Ciclu de studii	Licență
1.6. Programul de studii / Calificarea	Arheologie
1.7. Forma de învățământ	Zi, cu frecvență

2. Date despre disciplină

2.1. Denumirea disciplinei		Seminar special 2: Stat, societate, cultură în lumea medievală				Codul disciplinei	HLR1610
2.2. Titularul activităților de curs							
2.3. Titularul activităților de seminar			Lect. univ. dr. Elena Firea				
2.4. Anul de studiu	III	2.5. Semestrul	6	2.6. Tipul de evaluare	C	2.7. Regimul disciplinei	DS

3. Timpul total estimat (ore pe semestru al activităților didactice)

3.1. Număr de ore pe săptămână	4	din care: 3.2. curs	-	3.3. seminar/ laborator/ proiect	4
3.4. Total ore din planul de învățământ	48	din care: 3.5. curs	-	3.6 seminar/laborator	48
Distribuția fondului de timp pentru studiul individual (SI) și activități de autoinstruire (AI)					ore
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe (AI)					20
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					6
Pregătire seminare/ laboratoare/ proiecte, teme, referate, portofolii și eseuri					20
Tutoriat (consiliere profesională)					2
Examinări					4
Alte activități					-
3.7. Total ore studiu individual (SI) și activități de autoinstruire (AI)				52	
3.8. Total ore pe semestru				100	
3.9. Numărul de credite				4	

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1. de curriculum	
4.2. de competențe	

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1. de desfășurare a cursului	
5.2. de desfășurare a seminarului/ laboratorului	Aparatură tehnică necesară pentru proiecție video, prezentări PP/conexiune Internet

6.1. Competențele specifice acumulate¹

¹ Se poate opta pentru competențe sau pentru rezultatele învățării, respectiv pentru ambele. În cazul în care se alege o singură variantă, se va șterge tabelul aferent celeilalte opțiuni, iar opțiunea păstrată va fi numerotată cu 6.

Competențe profesionale/esențiale	- Spirit critic și capacitate de analiză a problematicei venerării relicvelor în relație cu puterea (imperială, regală, ecleziastică, urbană) în evul mediu - Familiarizarea cu conceptul de materialitate a sacralului și cu cele mai importante categorii de surse disponibile pentru studierea cultului relicvelor în perioada medievală (hagiografii, colecții de miracole, sanctuarele sfinților, relicvarii, reprezentări iconografice etc.), cu accent pe aspectele chestiunilor legate de materialitatea sacralului - Cunoașterea literaturii de specialitate referitoare la venerarea relicvelor în evul mediu, atât pentru spațiul creștinătății răsăritene, cât și occidentale
Competențe transversale	- Identificarea și selecția critică a informației din surse primare și literatura de specialitate - dezvoltarea abilităților de comunicare academică (oral și scris) - etica profesională și a cercetării științifice

6.2. Rezultatele învățării

Cunoștințe	Studentul cunoaște: - principalele tipuri de relicve și relicvarii care s-au bucurat de venerare în evul mediu - sursele primare relevante pentru studierea cultului relicvelor: materiale (relicvarii, sanctuare, morminte ale sfinților), hagiografice, reprezentări vizuale, etc. - literatura recentă și dezbaterile actuale privind legitimarea puterii prin recursul la relicve în evul mediu
Aptitudini	Studentul este capabil să: - identifice diferitele strategii de punere în scenă a venerării relicvelor în evul mediu, în scopul legitimării puterii - să analizeze sursele materiale, în raport cu cele hagiografice și vizuale - contextualizeze informațiile desprinse din sursele primare cu interpretările propuse în literatura de specialitate foarte recentă
Responsabilități și autonomie	Studentul are capacitatea de a lucra independent pentru: - identificarea și interpretarea materialității venerării relicvelor în evul mediu (și astăzi) - elaborarea unei lucrări științifice pe o temă legată de cultul relicvelor

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	Familiarizarea cu problematica materialității sacralului și a instrumentalizării venerării relicvelor în scopul reprezentării și legitimării puterii (politice și/sau ecleziastice) în societatea medievală, atât pentru spațiul răsăritean, cât și pentru cel occidental.
7.2 Obiectivele specifice	- Aspectele teoretice și metodologice care marchează istoriografia recentă referitoare la studierea relicvelor, prin investigarea dimensiunii materiale și tangibile a sacralului în evul mediu - Tipologia relicvelor, a relicvariilor și a organizării sanctuarelor sfinților în evul mediu, în relație cu specificul cultului respectiv și cu principalii săi promotori. - Identificarea și interpretarea sensurilor „programelor de relicve” / relics’ programmes, prin apelul la diferite studii de caz. - Analiza surselor primare specifice: morminte ale sfinților, sanctuare, relicvarii, hagiografii, descrieri de pelerinaje, surse arheologice, reprezentări vizuale, etc.

8. Conținuturi

8.1 Curs	Metode de predare	Observații
Bibliografie		
8.2 Seminar / laborator	Metode de predare	Observații
1. Discuție introductivă: ce sunt relicvele și cum a evoluat venerarea lor? Explicitări conceptuale, abordări metodologice, prezentarea categoriilor de surse relevante. Expunerea și explicarea conținutului seminarului și a cerințelor de examinare.	- discuție introductivă: cadrul teoretic, cronologic și geografic - prezentarea tematicii de seminar și a bibliografiei specifice - explicitarea atribuțiilor și obligațiilor studenților	4 ore
2. Materialitatea sacralului – o direcție recentă în investigarea venerării relicvelor. Cultul relicvelor între Răsărit și Occidentul medieval; noi abordări istoriografice în studierea relicvelor în relație cu puterea politică	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
3. Originea venerării relicvelor în creștinismul timpuriu: terminologie, tipologie, evoluție, surse.	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
4. Ceremonii legate de venerarea relicvelor: dezmembrarea rituală a trupurilor sfinților, <i>inventio</i> , <i>depositio</i> , <i>translatio reliquarium</i> , <i>adventus</i> . Studii de caz Răsărit – Occident.	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
5. Relicvarii medievale: tipologie și funcții. Dinamica conținut - forma exterioară și decorația specifică a relicvariilor.	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
6. Sanctuarele sfinților/ <i>loca santa</i> între Răsăritul și Occidentul creștin. Context arhitectural, iconografic și liturgic. Studii de caz: Ierusalim, Bethleem, Roma, Abu Mina, Qalaat Sin'an, Constantinopol, Tours, Myra - Bari, Santiago de Compostela, etc.	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
7. Pelerinaje la mormintele sfinților în evul mediu – trăsături specifice și funcții. Punerea în scenă a sacralului și controlul asupra accesului la relicvele sfinților. Studii de caz: Ierusalim, Salonic, Bari.	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale;	4 ore

	- prezentări PP studenți	
8. Acumularea de relicve și legitimarea puterii în evul mediu. Relicvele în context imperial: Capela Maicii Domnului a Farului (Pharos) din Constantinopol	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
9. Sfintele capele în Europa creștină – tipologie și funcții: Aachen, Capella Palatina (Palermno), Sainte Chapelle (Paris), Karstejn (Boemia)	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
10. <i>Furta sacra</i> : narațiuni de legitimare a furtului relicvelor în evul mediu. Studii de caz: Sf. Marcu și Veneția; Sf. Nicolae și Bari	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
11. Venerarea relicvelor în perioada medieval târzie: cazul sârbesc (achiziționarea de relicve pentru legitimarea statului și a Bisericii autocefale sârbești; cultul sfinților dinastici sârbi și promovarea relicvelor lor în contextul cuceririi otomane)	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore
12. Cultul relicvelor și legitimarea politică în Moldova medievală și premodernă: Sf. Ioan cel Nou de la Suceava și Sf. Parascheva.	- prelegere participativă; - problematizare; - discutarea bibliografiei recomandate; - analizarea surselor vizuale și textuale; - prezentări PP studenți	4 ore

Bibliografie:

Robert Bartlett, *Why Can the Dead Do Such Great Things? Saints and Worshippers from the Martyrs to the Reformation*, Princeton University Press, 2013, pp. 239-332.

Cynthia J. Hahn, Holger A. Klein (eds.), *Saints and Sacred Matter. The Cult of Relics in Byzantium and Beyond*, Dumbarton Oaks Research Library and Collection: 2015.

Robert Wiśniewski, *The Beginnings of the Cult of Relics*, Oxford University Press, 2019. (selectiv)

Edina Bozóky, *La politique des reliques de Constantin à Saint Louis. Protection collective et légitimation du pouvoir*, Paris: Beauchesne, 2006. (selectiv)

Edina Bozóky, Anne-Marie Helvetius (eds.), *Les reliques. Objects, cultes, symbols*, Turnhout: Brepols, 1999. (selectiv)

A.M. Lidov (ed.), *Eastern Christian Relics*, Moscow: Progress-Tradition: 2003. (selectiv)

Jannic Durand, Bernard Flusin (ed.), *Byzance et les reliques du Christ*, Paris: 2004. (selectiv)

Danica Popović, *Under the Auspices of Sanctity. The Cult of Holy Rulers and Relics in Medieval Serbia*, Belgrade, 2006. (selectiv)

Sophie Brouquet, *Saints, reliques et miracles au Moyen Âge*, Rennes: Editions Ouest-France, 2021.

Patrick Geary, *Furta Sacra. Theft of Relics in the Central Middle Ages*, 2nd edition, Princeton University Press, 1991. (selectiv)

Charles Freeman, *Holy Bones, Holy Dust. How relics Shaped the History of Medieval Europe*, Yale University Press, 2012. (selectiv)

Petre Guran, „Invention et translation des reliques – un cérémonial monarchique?”, *Revue des Etudes Sud-Est Europeennes*, 36 (1998): nr. 1-4, pp. 195-229.

Cynthia Hahn, „What do reliquaries do for relics?”, *Numen* 57 (2010), pp. 284-317.

Holger A. Klein, „Eastern Objects and Western Desires: Relics and Reliquaries between Byzantium and the East”, *Dumbarton Oaks Papers*, 58 (2004), p. 283-314.

Petre Guran, „Invention et translation des reliques – un cérémonial monarchique?”, *Revue des Etudes Sud-Est Europeennes*, 36 (1998): nr. 1-4, p. 195-229.

Charalambos Bakirtzis, „Pilgrimage to Thessalonike: the tomb of St. Demetrios”, *Dumbarton Oaks Papers* 56 (2002), pp. 175-192.

Holger A. Klein, „Eastern Objects and Western Desires: Relics and Reliquaries between Byzantium and the East”, *Dumbarton Oaks Papers*, 58 (2004), p. 283-314.

John Osborne, „Politics, diplomacy and the cult of relics in Venice and the northern Adriatic in the first half of the 9th century”, *Early Medieval Europe*, 8 (1999), nr. 3, pp. 369-386.

Gary Vikan, Holum Kenneth G., „The Trier Ivory, *Adventus* Ceremonial, and the Relics of St. Stephen”, în Idem, *Sacred Images and Sacred Power in Byzantium*, Cornwall, Ashgate, Variorum Collected Studies Series, 2003, p. 114-133.

Paroma Chatterjee, „Iconoclasm’s legacy: interpreting the Trier ivory”, *The Art Bulletin* 100 (2018), no. 3, pp. 28-47.

Ioli Kalavrezou, „Helping Hands for the Empire: Imperial Ceremonies and the Cult of Relics at the Byzantine Court”, în Henry Maguire (ed.), *Byzantine Court Culture from 829 to 1204*, Washington D.C., Dumbarton Oaks Research Library and Collection, 1997, p. 53-79.

Michel Kaplan, „L’ensevelissement des saints: rituels de création des reliques et sanctification à Byzance à travers les sources hagiographiques (V-VIIe siècles)”, în *Travaux et Mémoires* 14, *Mélanges Gilbert Dagron*, 2002, p. 319-332.

Marija Vasiljević, „Translations of Saints’ Relics in the Late Medieval Central Balkans”. *Balkanica* 51 (2020): 23-43.

Danica Popović, „Relics and reliquaries in medieval Serbia”, in *sacred Art of the Serbian Lands in the Middle Ages*, Dragan Vojvodić and Danica Popović (ed.), Belgrade: 2016, pp. 133-143.

Elena Firea, „De la text la imagine: reprezentări ale scenei *Aducerii moaștelor Sf. Ioan cel Nou la Suceava* în arta medievală românească”, *Analele Putnei* 8 (2012), nr. 1, pp. 291-314.

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

Temele seminarului sunt gândite într-o manieră interdependentă, succedându-se firesc astfel încât să faciliteze familiarizarea cu acest domeniu de cercetare, cu o categorie variată de tipuri de surse primare relevante și cu principalele direcții de dezbatere din literatura de specialitate din ultimele decenii. Totodată, tematica acestui seminar special este complementară celei a seminarului special referitor la cultul sfinților în evul mediu.

10. Evaluare

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 Metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs			
10.5 Seminar/laborator	Familiarizarea cu terminologia, conceptele și principalele debateri din literatura de specialitate	Discutarea unui articol/capitol din bibliografia recomandată	20%
	Capacitatea de analiză	Elaborarea și prezentarea unui studiu de caz privind venerarea relicvelor în relație cu puterea în evul mediu	20%
	Coerența exprimării și argumentației	Colocviu	60%
	Proprietatea termenilor și cunoașterea conceptelor		

10.6 Standard minim de performanță:			
obținerea notei 5 pentru fiecare dintre criteriile de evaluare.			

11. Etichete ODD (Obiective de Dezvoltare Durabilă / Sustainable Development Goals)²

	Eticheta generală pentru Dezvoltare durabilă							
								

² Păstrați doar etichetele care, în conformitate cu [Procedura de aplicare a etichetelor ODD în procesul academic](#), se potrivesc disciplinei și ștergeți-le pe celelalte, inclusiv eticheta generală pentru Dezvoltare durabilă - dacă nu se aplică. Dacă nicio etichetă nu descrie disciplina, ștergeți-le pe toate și scrieți "Nu se aplică".